

pismo dilena tomasa

Dilen Tomas, veljanski pesnik čije su pesme ušle u najekskluzivnije antologije Zapada, poznat je i po svojoj izvanrednoj prozi (»Portret umetnika«, »Kao štene, »U praskozorje«) Dugodržana prepsika koju je vodio sa svojim intimnim prijateljem — američkim pesnikom i kritičarem Oskarom Vilijemsonom publikovana je posle njegove smrti. (Umro je 1955 prilikom posete Sjedinjenim Državama). Donosimo jedno od tih pisa u izvodu.

London
30 jul 1945

Moj dragi Oskare,
zabavaljujem Ti za mnoge stvari.

Za tim da je časopisko koje nisu mogle stići u bolji čas, eši
je sadržaj izazivao kod mene veću nestripljivost nego citanje Lorensa.

Zatim za antologije koje su sve izvanredno opremljene. U njihovim tekstovima slušam vaše simpatične devojke i mladiće. Sevi oni strašno mnogo puše, kokočere se, gledaju sagovornika pravo u oči, poziraju pred fotografom i razdržljivoj kosišu i sa raščutanom kosom — ta današnja Amerika — njen potomstvo.

Pokušati da ih se ubavi u romanijskom objektivu, te ljudi koji izgraduju nove vrbove — i nove ruševine, čija su dela tako uglačana (Siri — OTSUSTVO Kafke); Paul Klidovin dubok zamišljenost i štimung pun nemarnosti i rasejanosti uz obavezan maslac od kikirikija, domaću jabukovatu, »Selitri dzem, sve to isprepleteno sa unutrašnjom patnjom koja eruptivno izbiha. Kako volim tu poeziju!

Za tvoju sopstvenu knjigu pesama. Tvoj glas, opor i bučan smrž se i sato bliže stvarnosti. Ponekad se spuštaš u neko ključalo crno podzemlje sebe samog.

Pesme nisu zabava ili vlasarska dinduva, nisu objašnjavaće čitaocu, niti zapomaganje zbog ovakvog ili onakvog stanja, nego upravljanje invencije prema onome što doći će vrbovima svojih nerava. Kola idu u kruš, skripe, protestuju i podu u određenom pravcu samo ako točkovi ispolje neku žaru. Tvoja rešenja, oblici, imponuju neodlučivom stvaralaškom vatrom...

... Dok ti pišem, otde u Blenkuom — Lengejn, Kar-melinšajr, Vels — vreme je upravo bisterično, sedim u sobi u kojoj sam se rodio, sa ovčarskim psom-tvarom kraj nogu, u kraju gdje leptira letere noću, biblije se otvara samo na Badnje veče i poklanjam samovari. Moj sin, ne prekidno bacajući žabe u kinicu veruje da je našao sličnost između njih i dabrova. Gledajući iz sobe vidim da je razbij lučku svojih sestara — malu Đavoliku.

Cuo sam izdaleku ujka Boba kako srće u kolici dove kroz brkove požutele od nikotina. Moj otac naprotiv čita je nešto o Hanibalu kroz neobične načare, tako male da kroz njih nije mogao jednovereno da pročita ni dve reči. Lako je ležati i živjeti sa Hanibalom dok njegova žena čisti stari cilindar.

Vidi u Americi za Koricu. Ona se uvek gricka, a ja sam miš. Naše ruke i zubi sežu preko Okeana.

Idućeg jutra još je padala kisa i nije bilo zelenakada. Poljana pred progorom, sunje i krave, farmerski koci na breklih grudi. Citam Lorensove pesme, neke glasnije od svih u ovoj akustičnoj sobi. Volim ih sve više i više. Šeća li se:

O, zeleno treptanje jabuka u voćnjaku
Svetiljke umivene kiašom
Šetnja ismeđe kokoški između mokrih plastova
O suze na prozorskom oknu!

Ništa neće sazreti na blistavim zelenim jabukama
punim razočaranja i kise
Gorak će biti njihov ukus, od suza, kada žute pege
jeseni ispičaju opet stanu priču.

Unaokolo po polju kvoča moja smeda kokoška
Kvoc! Vlaga šini krila
Kvoc! ona je poletela ptica-kalužnica i tada
Kvoc! za vaše žute dragane.

Da, ovde je njegova smeda kokoška, kvocajući i skrivaći putu, tražajući za nekim svojim bogom, kokočni u bašti, tobaničica Gledis, mlade ove upucuju svoje blejaće jednog nevoljenoj Gledis. Italjan-garobljenik skuplja seno kraj ograda, neki Fontanara, smedib, lukavib i navinib u isti mab, očiju, gleda u njene crne plene dokolenice, dok je trčala sa odoljenjem granicicom za svojim žičkastim ljubimicama. Pokisao crvendac kuckao je u okno. Iza brda promulka buket teretnog voza probijala se do Huz Kesila. Blže-sivo, lakirano more, čekrek od lengeru, tela mačaka, kraljiv zubi, boce etera, riblja čorba, pisma iz Francuske, obaveštajne koja je nemoguće dešifrovati (lajna Marije Celeste, biojno stanie grla stoke, ime Kainove žene, zagonetke piramide, Tibetanski rakostrovi) na žalu.

Uz brdsku stazu, iza ove kuće prepune Tomasoovih, red kolibri, prosti i posebjeni, urođeni deformirani provincijalci — moje kuzine, vjaci, tetke, modri od pakosti, koji ležu zajedno s pima, poljski radnici koji mi pričaju da je potok koji teče duž njihovih imanja sveta vodica koju će oni već zauzeti, nadriprovodnici koji su verovali da je rat izbio samo zato da bi se što više prodavale novine koje su propaganda samog Đavola lišio, ljudi koji, kada im ponuđe više ne može da radi jer je prestao, vešaju konjece o neko drvo jabuke da bi neplatili polisu osiguranja.

... Voleo sam neizmerno ratnu poeziju. Više nego što sam i znao. Pokušao to da vam objasnim Lorenson:

Naravno, vi ste koračali uspravno
prema kapiji istine
i izvrsili ste onto što vam je predodređeno.

Uzvišena smrt daje potstrelka
da se umre još jednom.
Sada, smrti vi ste položili
vašu poslednju zakletvu.
Ali sta je biti s nama koji živimo
i strahujemo još od verovanja
u vaše nepobedive legije?

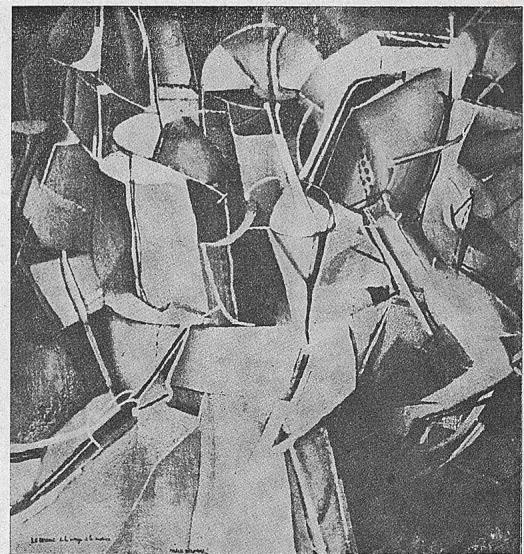
Sada više ne volim stihove kao što su ovi, već druge.
Neke od pesnika-čućnika rata sam rado čitao, ostali, oso-bito Tris, su me zaprepastili.

Rat ne može da stvari poeziju, samo pesnici mogu, a rat ne stvara pesnike upravo zato, jer ratnici koji pišu, daju ih sebe u svemu taj rat, to besmisleno pučanje čoveka u čoveku je nešto što se provlači kroz njihov pesnički razvoj još veoma dugo u doba mira. Pesnik, pišući pesmu, je u stanju ponosnosti sa svim izuzevom sa rečima — koje su u većnom kretanju. Samo u zatisu između grozničavog rada na tekstu može da bude u ratu s ljudima. Pesnik može da zaustave krušume, ali krušumi — pesmice ne. Šta je pesnici ustvari? Da je čovek koji je pisao ili piše ono, što u svojoj krajnje ljudskoj nestalnoj suti, zajedničkoj svima, veruje da je dobra poezija. Ako mu to vrlo reiko polazi za rukom, on je indiferentan prema vibracijama reči i voli da pleni publiku praznom grmljacinom koja ne donosi kišu. Ako se bori on nije pesnik. Ni zanatilja. Samo borac. Taj, velikim slovima napisan, rat može izazvati poeziju samo u inimnim odnosima. Čovek i patnja su većiti i nije u kom obliku će vas posetiti.

... Piši uskoro

DILEN

Preveo Tomislav KETIG

Kompozicija

Marel Dišan:

KRATKO

NEUSPELO

LETO

Zatvorio je knjig iznad koje je sedeo otsutan, dugo se tuširao u dvorištu, prometio košulju, istrećao na ulicu, prošao kroz letnju tišinu preodnevne periferije, već odavan je bilo leto, po pršini, pomalo mu se čitalo da je padobranom pau u ovaj grad, uovo godišnje doba, setio se da već duže vremena čita knjigu za knjigom, upordio je to sa nervoznim pušenjem kad se stalno nova cigareta pripajlje na opuščak, osmehnuo se.

dok je prolazio između retkih ljudi kroz svoj star i topli grad Činilo mu se da je sve više stranac u njemu, njihova ozajemna leđa, ismevao je čak i pokusaj sentimentalnosti, ali posmatrajući prazne ulice sa praznim tramvajima najednom je osjetio potrebu da se vidi sa prijateljima, zvonio je na vratinu, oblašao je kafane sa biljarnicama, napuštene sportske terene, ali su majke, klenovi, čuvari igrališta, odgovarali da su njegovi prijatelji otputivali negde duž Jadranske obale.

i sada mu se učinilo strahovito glupo što se tako bez ostatka predao knjigama da bi okajao mesec izveznih neuspeha koji su našli prošli godinu, posmatrajući izgorela brda oko grada najednom se suočio sa svim što mu nedostaje, mlađadi treba se zabavljati reka je čuvan polevajući englesku travu na fudbalskom igralištu, muve u kasapnicama, treba plivati, sladoled se lepljivo topio na kopnetima, život živeti, ustajao vreco vazduh koji iznese bioskopsku publiku, čoveku je između ostalog potrebna i žena, pospane pravdavice u knjizarama, znao je da on mora nekud bezati.

Kupio je novine, čitao je dogadaje u dosadnom hladu gradskog parka, civilizacija je promašila, nesigurnost, sada je sasvim sigurno znao da će bezati negde duž obale, njegovih dvadeset osam godina su mogle još uvek da potpuno uživaju u plažama.

... see se je na voz sa dve košulje i kupacim gačicama u sportskoj torbi i kladak se prema moru, prijato predočešće promene, prvo dan iz voza: pusta stanica uskog koloseka, prijavozuća kuća, tri čoveka čuće i piše, ipak je važno s kim se živi, šta bih zaboga radio da u tom mestu moram da prodvedem ostatak života, posle mrak iz voza: svetlo iz wagon obasipa sunčekrete u noći prema istoku.

pa jutro: sve zeleni i žuto, kamenje počinje da blesti, blede masline, ostavio je torbu, skinuo se i maskasto se uputio prema moru, radost, količno promena u dvadeset četiri sata.

zaista neizmetna radost, najzad mislim kako su se zavrsili meseci moga poraza, gazi po usijanom putu, ispred slike sa ukusnim raglednicama, misli predočešću silan vodu po koži, ja sam dosledao svojim godinama jer znam da odaberem način na koji mogu da vratim svoju ravnوت, što manje razmišljam o nepotrebnim stvarima, plivanje, sunčanje, možda spavanje u pesku.

izlazeći iz vode posle dugačkog plivanja koje su je donelo lagunu glavoljbu i uku bakru u ustima setio se da ne zna botanički i da je slep za pejaž jer mu je svjedoč da li su oko čempresi ili hrastovi, naknadno je primetio da boje nestaju na vrudni i da sve postaje sunčano bleštavo, legao je ledina u pesak, ipak sam preterano ogrezao u sebi jer mi je sasvim sve jedno hoću li proći duž plaže i videti ko je sve tu.

leži na suncu, ne miće se, kroz kožu toplo, izatvorenih očiju seme-nju se teče mediteranske boje, to je vracanje suncu, snop sečanja: bežrinski dečji dani sa Tom Sojerom u majici, zaboravljena hodenja po planinama, velike radosti dvadesetogodišnjaka, toplo se vraćala vera u stvari, opružen, napunjen suncem, sian od vode, umiran od prošlih dobrih dana koji su se vraćali sasvim srećno povezani u povorku ponovljenih obećanja, izgleda ka prepuštanje, izgleda kao ponovno pronalaženje, izgleda kao da je sve zaboravljeno, ali dođi još tako nepodeljivo oseća približavanje emirenja u svest predloženo bladro saznanje o prisutnim zatvorenim krugovima u kojima se čovek redovno vraća posle nekoliko dana bega, čovek, neopravljivo čovek.

sledeći dan bio je srećniji: snabdevan priborom za podvodni ribolov pušta telo da lagano klizni na nagib pokriven mokrom mahomovim i algama uđe u vodu, trenutak zatvorene oči, sam sebi priprema iznenadenje, onda pogled na bistru podvodnu svjet kamenja, crvenih ježeva, riba, morske trave, peska, boja u izvesnom prelomljenu spektaru, snažni plivaci pokret rukama, posmatranje izbliza bogatstva jedne stene, smireno lagano plivanje po podvodnom pejzažu, duboki ushiši što je otkriven novi svet koji već naje bio smješten u iskustvo, traganje po njemu, retrospektivno traganje po sebi, smješeno osećanje da je u plavakom položaju mogući kontemplacija, život je obično niz begova, osećanje sede oko mäsića, zaboravljanje konstatacije dobro izabranog bekstva, radosno osećanje zdravo opruženog tela koje lebdi u vodi, čisto osećanje, vatomet radosti zbog tela.

dragi dan isto, ponavljanje tih putovanja nad morskim pejzažom, treći dan isto, četvrti dan isto, zaista osećavaju svake mere, po kojima su put pretravljivanje u njegovom životu, peti dan poslije kise voda je bila hladna, ta ga je odvelo u oštro zapaljenje pluća, u bunili misao da je preterano mnogo

glavni pisac

Koji je to pisac?

Pisac koji se može čitati u tramvaju, na obali bilo kojih bilo čega, na nekom stogu, na nekom mrežodoru, u repu za kinokarte, u bladnjoj sobi, u vrućoj pčenici, i tako dalje na svim mjestima gdje čovjek može osjetiti potrebu da bude čovjek.

Glavni pisac mora osim toga da bude i sam dovoljno čovjek.

Hećo bih da sebe raslaštim, jednu stvar i zašto moj glavni pisac nije svim ljudima glavni pisac?

Ali najprije da kažem koji je to pisac i zašto je za mene glavni.

To je Ivan Slamnig.

Obrázloženje:

Moran dokazati da moj glavni pisac nije brbjljivac.

U literaturi: ne brbjljati ni u kom slučaju. Ni brbjljavi dijalog nema opravданja. A što se zbirava onda kad pjesnik počne iskršteni biti najobjektivniji stvar. Iskreno brbjljanje. Tada literatura presteće biti umjetnost.

Mora postojati kompleks. Možda je to previše medicinska riječ, ali pokušajmo je shvatiti najenvinjev. Možda kao jedan osjećaj odgovornosti za vlastito postojanje u prostoru i vremenu,

Mrvopelenče u najboljem slučaju.

Sugestivnost = Talenat!

Sugestivnost se ne može naučiti. Stil i sugestivnost ne možemo izječati. Sugestivnost jest stil, ali stil nije sugestivnost, jer svaki stil nije sugestivan. Jer svaki čovjek nije sugestivan. Moja protoplazma je samo moja.

Zaključak prije završetka:

Moj glavni pisac je dovoljno hrabar, dovoljno sugestivan (tj. dovoljno talentiran), dovoljno ličan. Moj glavni pisac je ličnost. Čitam ga kad osjetim potrebu da budem čovjek. Na stogu, na neboderu, odmorem ili iscrpljen.

Završetak bez zaključka:

Ne mogu se raščiniti pitanje: zašto moj glavni pisac nije i drugima glavni pisac. Da li samo zbog toga što se vi mi općenito premalo razumijemo?

Napomena (neophodna): Sve to se ne smije shvatiti kao insistariranje na tome, da moj glavni pisac bude i vaš glavni pisac.

Alojz MAJETIĆ

REDAKCIJA OVOG BROJA ZAKLJUCENA JE 20 JANUARA 1959 GODINE.

očekivao od leta, nekoliko penicilin injeckija, triinaest dana putovanja nazad, zaspava na prljavom podu pretrpanog voza, koliko promena u jednom letu, sve je već neizbežno lišio na propali izlet, ipak je beg u sobu bio uspešniji od bega u letu, mislio je, temperatura se vratala u iscrpljeno telo, levo su jeli masnim rukama salamu, vagon je zaudarao na opuske i tela koja su pre-spavala, vagoni su se ljujali, krv mu je sva brže izmicala iz glave, mučnina se penjala vertikalno u čelu i počeo je da povraća

doputevao, činilo mu se sasvim prljav, treba ležereno ući u dan, treba ležereno ući u leto mislio je, jer ako svaki put podseća očekujući vratitiće se razočaran, završetak dana, zaključujuće je dalje, završetak leta redovno će biti krah, nešto drugo, setio se svojih starih slučajeva, ništa ni osćean, samo hoću da spavam, ako je bolest i dalje trajala to nije imalo nikakve veze s njegovim telom, ovaj put bi lekari imali muke, kao i obično prazna kuća kada se vrati, heo bih samo da se okupam, kupio je novine, čitao sam novine, civilizacija je ovaj put zaista bespozvano promašila, heo bih da spavam

okupavao sam se, postisao me je stari brijač koji čita Šešpira, skinuo sam nokte na nogama i rukama, izbjegao sam se, oprovo samube kalodontom, obukao sam novu košulju i promenio čarape, otisao sam u jedan par u drugi bioskop i kad sam se posle vratio ulicom činilo mi se da se ništa nije desilo, činilo mu se da se odavno ništa ne dešava, dug je spavao, sledeći dan mu je počeo u jedanaest sati čitanjem nove knjige.

Boro DRAŠKOVIC

ANRI MIŠO

dolje uspjesi

Ne, to je istina, ja nisam čovjek uspjeha. Zašto bib to bio? Jer na svaki način ja uspijevam.

Sruba koju ne postizam nije svrba, koja me se tiče i koje se ja tičem.

Zaista bib stajao na telu mnogobrojnih armija, da bib se besmrtnost ustoličio u prijestolici neke strane zemlje? Za tako malu bezobratnu ne želim sebi nanjeti toliko zla, da steknem u dvadeset godina vojnike vrpce i časti, koje se mogu kupiti za sto franaka i deset sua inventivnog razmišljanja, da žrtvom toliko i realnih ljudi, koji ne će ponovo živjeti (i koji se nisu time zanimali), pa tako ni sam sel.

Uistinu, studio bib se da sam na njegovom mjestu, ili u najmanju ruku da budem zadovoljan. Čak i kad se ne bib pokorio više od dvadeset minuta, a ne dvadeset godina ropskoj disciplini.

Biti ostlonjen na toliko pravila, da bi se ranilo jedne davole, koji ne mogu sami da se dovrše, niti pristočno uspostave svoje prijaštine zdravlje.

Ne, ja zaista ne razumijem te jedne raspinke.

Srećom, mi se nikada nećemo susresti.

čovjek - bomba

Ne, ja nemam tvornicu, nemam alata. Ja sam jedan od rijetkih ljudi-bombi. Kažem riječkim, jer da ih ima, zar to ne bi bilo razglašeno jednoga dana? Istina, postoji mogućnost da ih ima. I priuđeni smo na izvjesnu opreznost.

„Eksplozatori, to može biti opasno jednoga dana, misti publike.

Poslije ubistva dolaze milovanjia. „Ne, misti publike, ali ako se kreće medu ubicama, ako se sam pretvor u ubicu, ako končano realizira ubijivo, publika većinu sudac u svojoj jednostavnosti duši, stvarna je da nas osudi.

Ali vrijeme je da zašutim. Previše sam rekao.

Jedna riječ previše i mogao bih prekretnuti istinu.

Uostalom više ne ubijam. Sve umara. Još jedna epoba mog životnog surjetka. Počet ēu slikati, lijepe su boje kada izlaze iz tube, a ponekad i neko vrijeme nakon toga. To je kao od krv.

Zena skida košulju, koja otkriva drugu košulju, koju ona skida, koja otkriva drugu košulju, koju ona skida, koja otkriva drugu košulju, koju ona skida, koja otkriva drugu košulju, i odmor nagosti nikad ne će doći.

Preveli: M. BERTOSA i A. MAJETIĆ

Anri Mišo (Henri Michaux) — još nesvrstani pjesnik blizak nadrealistima (posebno Bretonu) premda nikada nije pripadao tom krugu — izgradio je svoju poeziju izolatci iz života golu esenciju. Jer Michaux je upoznao život obilazeći razne zemlje svijeta (inače je rođen 1899. u Namuru — Belgija). Naklonjen kontemplaciji počeo je zaranja čitateljima Pascala, Lotreamona, a kasnije Žila Siprovjela. Putovanja, filozofija, mistika i razne religijske privlačile njegovu pažnju, ali što je najbitnije za Michauxa to je njegova sklonost k introspektivnom zadiranju u pismu i podvješt čovjeka, pa je baš tu stvorio svoju najvrijedniju ostvarenja.

Michaux je inače i virtuzoz palete.

Izdao je dvadesetak zbirki pjesama.

šta kaže albahari?

Pre dve godine našu dramsku literaturu obogatili su Đorđe Lebović i Aleksandar Oprenović dramom »Nebeski odred« i prosle godine opet jedan student, miadi od njih, Mervi Albahari, čini i drugi, možda još znacajniji korak dramom »Buzinj« i njenom svojim. Ta drama je medu retkim književnim delima posle rata uspela da pogodi u nerv našeg vremena i u nerv nekoliko bliskih generacija posleratnih intelektualaca. Naše vreme i naček u našem se, takoreći, do juče činili neuvhvatljivim postaju najednom literarna preokupacija i pokazuju se kao relativno statican materijal za pisca sa sluhom.

Drama se pojavila u trenutku kad naša literatura uvelikopati od tragalačke groznice i kad se vrše prvi uspešni pokusaji da se umetnički prodre u suštinu današnjeg življenja i kad nekolica mlađih pisaca ozbiljno kani da zagazi u vode ove najaktuellije sadašnjice, resirkirajući pritom da pravi dnevnu, tekuću literaturu pošto je svejedno prave i oprobani literarni asovi. Ona zbog toga i van svoje literarne vrednosti znači datum jer uspeva prvi put od rata načinom da uhvati puls mlađog intelektualca u ovom vremenu i da ga jezikom savremene drame kaže, ali istovremeno i da označi, zajedno sa radovima mlađih pisaca, simptom vremenitije i autentičnije literature od ove koja se danas stvara.

Albaharijeva ambicija bila je da, koristeći se sredstvima savremene drame, osnaži svoj sluh o naravima kojima ovo vreme rešava današnje sudbine. Ali on ipak ne polazi od njenih literarnih obrazaca, koji su u svakom slučaju vezani za Zapad, nego kamen temeljac udara na našem tlu, osvetljava ga pristvom jednog motiva koji svoje specifičnosti crpe u nagibu osećanja pod kojima deo naših mlađih intelektualaca trpi od nesnalaženja i bezidejnosti, on započinje avanturu tamo gde je čovek najzapetiđaniji: u magli komponenata unutrašnjeg života gde se samo mutnom simboličkom postiže opštenje. Zbog toga on gradi čovjeka otpola: ulazi u njega, uzima konce kome koji mu trebaju, ispetjava ih do razjašnjenja pokretačkih motiva koje nikad do kraja ne iskaže, ali i traži po njemu ono što je nevidljivo i ipak suštinsko, ono što čini njegov ljudski koeficijent. Njegov postupak prema tome nije do kraja beketeovski, nije kao u Beketa kretanje posve studenih figura. Njegov je čovek samo jednim delom podložen zajedničkom smislu svih likova, drugi deo uspeo je da sačuva individualnost. A tamo gde je izražajno sredstvo došlo u prvi plan, gde se dakle poslužio efektivnošću simbolike u savremenoj drami, bio je kič nesvojstven njemu, tudi i pozajmljen.

Međutim, Albahari se trudi da iznade jednu svoju nit koja i jeste srž njegovog kazivanja. Kao i Momčilo Nastasićev u svojim dramama i on klob u mahinacijama predodređenih

Ali s druge strane okeana, Džens Rozenberg je uhnatio baš onaj titrat, onaj detalj, onu toliko važnu nijansu, koju frenetični poklonici — ili oni drugi, svejedno koji — u umetnikovoj domovini nisu mogli ili nisu hteli da oslušnu...

On ovako piše:

U zadnje vreme čuli su se ozbiljni prigovori na poslednju fazu Renoarova rada: vrlo mnogo crvenila; lica neodređena; ivice zamrljane; ništa sem žena, majstor je posruo. To su bili uglađivani epiteti upućeni na račun velikog slikara...

Pol Rozenberg poklop je svog prvog Renoara pre 56 god. za 500 dolarâ. Taj dugogodišnji obovažalač velikog majstora, posetiо je starca 15. dana pre njegovog smrti: četkica vezana renumom milela je medu kostobolnim prstima — Pjer Ogist Renoar je radio. „Kada više ne budem mogao da upotrebjavam ovu ruku, rekao je statari slikar vjeća da držati četkicu medu zubima.“

Njedno od 17, ovde pričazanih, platina nije bilo za prodaju. Katalog je bio bez tumačenja i pohvala. Publici je bilo ostavljeno da sama sudi o slikama. Izložba je bila DELO LJUBAVI. Da li to demantuje one — ako ih ima — koji potcenjuju Renoarovu poslednju fazu rada? Poredjenje dva izložena platina sa dva ranija Renoarova čuvena rada odgovara na ovo pitanje: uporedjujući davanu sliku „Devojka na livadi“ iz 1892. (sada u Metropolitan museumu) sa „Paljalama“ iz 1912. g. možda će se svi složiti sannom, ako biste imali da birate između ove dve, vi biste izabrali poslednju. Njen slijavajući horizont, mali

potočić u prednjem planu, bela kućica u srednjem, njenje čarobne figure, njen divni spektar boja, madisko popunjavanje ovog fatalnog, praznog prostora, jedno je od Renoarovih poznatih dostignuća. Zato to ne može biti gubitak za velikog slikara već samo porast majstorske. Postoji razlika između „Kupaćice“ iz 1885. god, jednog od Renoarovih najpoznatijih dela i „Ležećeg akta“ iz 1902. god, koji je ovde izložen. Vi se sećate da je prva imala tri načje devojke u prvom planu; čak su i nokti njihovih paljeva jasno očrtni (skoro da se tako može reći). Ovaj realizam može se protumačiti, mislim, time što je 1885. god. Renoar još bio pod velikim uticajem Engra, kome se tako mnogo divio kao student Velike škole lepih umetnosti u Parizu. Pored slikarskog sjaja koji je neosporno postignut na „Kupaćicama“, tu je izražena i ona močna umetnikova ruka snage. Na slici „Ležeći akt“ iz 1902. god. Renoar je potpuno svoj. On je svoj majstor ne samo svoje palete već i svoju dušu. Kada danas razmišljam o umetničkom stvaralaštvu — bio to Šešpir ili Spenser, Matis ili Mantenga — ja se često sećam podjednaka Aristotelove izreke da je umetnost „izraz optege mišljenja kroz pojedinačnost“ i Michelangelove definicije o umetnosti kao „prečišćavanje izobilja“. Uporedite sa ovim dva platina o kojima sam vam ranije govorio. Poslednje je jedno od najčistijih dela što je učinilo Renoara blistavim maha, isto kao i dobrim poznavačem umetnosti. Njegov „Ležeći akt“ nije model — on je Eva. Ona nas ne seća na zdrave Rubensove žene, još manje na slatke nimfe, božice i na načje devojke iz Renesance; na njoj nema ničega od savršenih Engrovića figura ili Degouve devojčice koja briše svoja leda. Renoar izostavljači preobilje, daje očišćenje mlade cvečajući ženstvenosti, koja se kupa u opalnom pejzažu.

Na kraju, spomenujemo kao potvrdu ovog mišljenja i tako izvršim „Zenu sa mandolinom“, koja je slika na poslednje godine Renoarovog života.

Ova mala izložba najbolje dokazuje apsurdnost nekih tvrdnjih, u kojima majstor imao padova u poslednjim godinama života.

Preveo i priredio
Rade PREDIC

OBAVEŠTENJE

Kompleti »POLJA« iz 1957. i 1958. godine mogu se dobiti po ceni od 100 din. za jedno godište. Porudžbine do staviti na adresu: Redakcija „Polja“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20/I.